

Vergaderjaar 1993–1994 Nr. 289

23 400 X

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hoofdstuk X (Ministerie van Defensie) voor het jaar 1994 (incl. NAVO)

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR DEFENSIE¹

Vastgesteld 4 maart 1994

Het voorbereidend onderzoek gaf aanleiding tot het formuleren van de volgende opmerkingen en vragen.

Inleiding (p. 3, 4)

De leden van de **CDA**-fractie hadden met grote belangstelling kennis genomen van de defensiebegroting 1994 en met name van de memorie van toelichting met betrekking tot de voortgang van de Prioriteitennota. Terecht wordt in de inleiding door de regering stilgestaan bij een aantal belangrijke aspecten o.a. de vredesoperaties.

Dat bood de leden van deze fractie de gelegenheid in aanvang reeds haar grote waardering uit te spreken voor de vele mannen en vrouwen die zich waar dan ook in de wereld onder vaak moeilijke omstandigheden inzetten voor vrede en humaniteit.

Voorafgaande aan enige vragen plaatsten deze leden enkele kanttekeningen. Door de regering wordt in hoofdstuk 2 terecht vastgesteld dat de krijgsmacht in staat moet zijn om naast de verdediging van het eigen en het bondgemeenschappelijke grondgebied een wezenlijke bijdrage te leveren aan de uitvoering van crisisbeheersingsoperaties in het kader van het Nederlandse veiligheidsbeleid. Deze leden hechtten eraan met de regering vast te stellen dat het dus om twee hoofdzaken gaat, waarbij de gebiedsverdediging als eerste wordt genoemd.

¹ Samenstelling:

Pröpper (CDA), Wagemakers (CDA), R. Zijlstra (CDA), Baarveld-Schlaman (PvdA), Redemeijer (PvdA), Van den Bos (D66), Tiesinga-Autsema (D66), Van Graafeiland (VVD), (voorzitter), Korthals Altes (VVD), Van Wijngaarden, (GroenLinks), Holdijk (SGP), Schuurman (RPF) en Veling (GPV).

1. *De vraag die sterk bij de leden van de CDA-fractie leeft is in hoeverre, mede gezien de omvang van de vredesoperaties, de huidige financiële middelen een juist evenwicht tussen de hoofdtaken mogelijk maken.*

Deze fractie stelt dat het «vredesdividend» inmiddels wel is opgebracht en dat de inmiddels min of meer achterhaalde «vredeseuforie» geen verdere bezuinigingen c.q. ombuigingen toelaat.

2. *Deelt de regering deze mening?*

Door de regering wordt gesproken over noodzakelijke financiële herschikkingen in de defensiebegroting t.b.v. vredesoperaties en voor de uitbreiding van de civiele taken voor de Koninklijke Marechaussee.

3. *De vraag is of dit alles via de defensiebegroting moet, hetgeen, aldus deze fractie, vroeger of later ten koste zal gaan van de primaire hoofdtaak.*

Onderkent de regering dit gevaar en zo ja, op welke wijze denkt zij een en ander te voorkomen?

De leden van de **PvdA**-fractie vroegen:

4. *Kan de afzonderlijke informatie waarover in alinea 4 gesproken wordt aan de Kamers resp. het parlement worden gezonden?*

Internationale aspecten van het defensiebeleid

De leden van de fractie van **GroenLinks** constateerden dat in algemene zin (p. 5,6) de samenwerking in multinationale eenheden van groot belang wordt geacht.

5. *Staat dit niet op gespannen voet met de wens «zelf» van alles een beetje te willen hebben?*

Hoofdstuk 4 meldt zelfs dat de verscheidenheid van materieel groter moet worden.

6. *Ligt het niet voor de hand dat samenwerking impliceert dat efficiënt met middelen wordt omgegaan: verdeling van taken en materieel over de samenwerkenden?*

De leden van de fractie van de **PvdA** merkten op dat in de eerste alinea in de verleden tijd wordt gesproken over de vertraging die de ontwikkeling van het gemeenschappelijke buitenlandse- en veiligheidsbeleid heeft opgelopen.

Zij vroegen:

7. *Vindt de regering derhalve dat er bij het aanbieden van de begroting 1994 wel samenhang tussen de «Twaalf» op deze terreinen was? En hoe denkt de regering daar nu over?*

Terzake van de passages over de NAVO (p. 6, 7) werd een aantal vragen gesteld. De leden van de **D66**-fractie vroegen:

8. *Wil de minister de recente ontwikkelingen op defensiegebied schetsen met betrekking tot de NASR?*

9. *Wat is de laatste militaire stand van zaken met betrekking tot het Partnership for Peace?*

De leden van de **VVD**-fractie vroegen:

10. *Welk standpunt ontwikkelt Nederland om in te brengen in de discussie aangaande het toelaten van landen tot de NATO?*

11. *Aan welke criteria wordt een verzoek om toelating getoetst wat Nederland betreft?*

12. *Welke landen zouden naar het oordeel van het kabinet aan de criteria voldoen?*

De leden van de fractie van **GroenLinks** vroegen:

13. *Wat betekent het magische «bij voorkeur» op p. 6? Betekent dat dat de NAVO ook zonder verzoek van VN of CVSE kan besluiten waar ook ter wereld op te treden?*

Ook op p. 6 wordt door het DPC opgeroepen tot kosteneffectiviteit.

14. *Is dat wat anders dan efficiëntie? Gaat dat alleen over planning en coördinatie? En wat houdt de afspraak in de defensie-uitgaven op peil te houden, terwijl juist bezuinigd wordt?*

Een aantal vragen werd door de leden van de **PvdA**-fractie gesteld met betrekking tot de West-Europese Defensie Samenwerking (p. 7–9):

15. *Waaruit blijkt ondertussen dat de betekenis van de verhuizing naar Brussel van de WEU van «grote praktische en politieke betekenis is»? Kan op vooral de praktische aspecten worden ingegaan?*

16. *Hoe is de samenwerking van de Planning Cell met de Europese Unie voor welke organisatie zij toch voornamelijk werd opgericht?*

In de 2e alinea (p. 9) op stuk 23 400 X nr. 9 p. 5 nr. 7 (Tweede Kamer) antwoordt de regering onder meer dat niet bekend is of de Navo behoefte heeft aan satellietinformatie.

17. *Lijkt het niet voor de hand liggend tenminste een poging te wagen hierover enige kennis te vergaren?*

De leden van de **VVD**-fractie merkten op dat in 1993 de planningscel van de WEU operationeel werd. In deze cel is geen capaciteit voor het verwerken van inlichtingen opgenomen.

18. *Op welke wijze kunnen operaties worden gepland zonder dat men over adequate inlichtingen beschikt en personele capaciteit om deze informatie te verwerken?*

19. *Op welke wijze komt op stafniveau de samenwerking tussen NAVO (Brussel) en NAVO (Shape) enerzijds en WEU anderzijds tot uiting? Wordt duplicatie van werkzaamheden voorkomen? Zo ja, op welke wijze?*

Voorts vroegen deze leden:

20. *Welke maatregelen denkt de minister te treffen om de ontwikkelingen van het Eurokorps te volgen nu een Nederlands liaison-officier bij de staf van het Eurokorps in Straatsburg niet welkom is?*

De leden van de fractie van **GroenLinks** ging de multi-pettenoptiek op p. 7 e.v. te boven.

Misschien zou de minister nog eens een poging kunnen wagen om de NAVO, de WEU en de verschillende corpsen, krachten en divisies van elkaar af te scheiden of met elkaar in verband te brengen. Zoveel is duidelijk dat op zeer veel «overhead»-niveaus naar petten wordt gezocht en hopelijk naar taken.

21. *Kan de minister misschien duidelijk maken wat kant en klare «force packages» zijn, wanneer even te voren juist wordt vastgesteld dat dergelijke pakjes naar aard en omvang van de operatie worden vastgesteld?*

Ten aanzien van de samenwerking met Midden- en Oosteuropese landen (p. 9, 10) stelden de leden van de **VVD**-fractie een tweetal vragen.

22. *Is Nederland, naast de reeds bestaande overeenkomsten met landen in Centraal- en Oost-Europa, bereid om in het kader van «Partnership for Peace» tot verdergaande samenwerking te komen?*

23. *Wordt ook overwogen om gedurende enkele maanden Nederlandse militairen als adviseur ter plaatse te stationeren bij militaire staven in landen in Centraal- en Oost-Europa?*

Naar aanleiding van de toelichting op de wapenbeheersing (p. 11–15) gevoelden de leden van de **GroenLinks**-fractie de behoefte de volgende vragen te stellen.

24. *Wat moet men zich voorstellen bij het «verwijderen» en «terugtrekken» van nucleaire wapensystemen? Gaat het om verplaatsing? Over ontmanteling? En wat betekent dat laatste dan?*

Zo zijn er nog wat termen die onduidelijk zijn: «de paraatheid opheffen», «buiten gebruik stellen». Naar de mening van deze leden kan men hier alle kanten mee uit. Ook de CSE-afspraken blijven onduidelijk.

25. *Heeft Nederland op 14 november 1993 (een jaar na het begin van de afgesproken reducties) inderdaad 25% van zijn reductieverplichting in iedere wapencategorie voldaan? Hoe geldt dat voor andere landen? Maar de belangrijkste vraag is: wat is reduceren?*

Deze leden hadden de indruk dat zéér weinig materieel vernietigd wordt en zéér veel gedumpt wordt naar «veilige bestemmingen», zoals Maleisië, Griekenland of Turkije en wie weet waar nog meer naar toe.

26. *Is die indruk juist? En waarom doet Nederland dat?*

Een aantal vragen werd gesteld met betrekking tot «vredesoperaties» (p. 15–17). De leden van de **PvdA**-fractie stelden een vijftal vragen.

27. *Zijn er inmiddels vorderingen gemaakt met betrekking tot het pact inzake stabiliteit in Europa (plan Balladur)?*

28. *Heeft de regering reeds besloten de Nederlandse bijdrage aan de Multinational Force and Observers (MFO) in te trekken? Zo ja, op grond van welke argumenten is dit geschied?*

29. *Kan de minister een overzicht verstrekken van de kosten die verbonden zijn aan deelname aan VN-vredesoperaties in de afgelopen jaren?*

Hoe is de financiële dekking daarvan geregeld?

30. *Zijn er nadere mededelingen te doen over de versterking van het Verificatieregime (zie ook vraag 12 Tweede Kamer)?*

31. *Welke activiteiten zijn of worden ontplooid om te komen tot verdere taakintegratie tussen de verschillende NAVO-lidstaten en/of WEU-lidstaten en welke resultaten zijn daarbij geboekt of kunnen worden verwacht?*

De leden van de **VVD**-fractie stelden dat het geen betoog behoeft dat Nederland een belangrijke rol speelt in vredesmissies. Zij stelden in dat verband enkele vragen.

In het kader van de behandeling van de Prioriteitennota heeft de Minister van Defensie een tiental criteria genoemd waaraan het al dan niet deelnemen aan een vredesmissie wordt getoetst.

32. *Kunnen deze criteria nog een keer tegen het licht worden gehouden en tevens worden aangegeven of en zo ja, waar de beoordeling inmiddels is veranderd?*

33. *Kunnen de criteria ook worden getoetst aan de voorwaarden die de President van de Verenigde Staten ter zake formuleerde (de wereldvrede in gevaar, het doel van de interventie, duur van de interventie, kosten ervan en wie betaalt, wat is de weg terug als het uit de hand loopt)?*

34. *Beschouwen de bewindslieden deze opvatting als een in de nadere regelende sfeer of wordt het beschouwd als een eerste teken dat de Amerikanen een andere – geringere – rol wensen te spelen bij vredesmissies?*

35. *Wat denkt het kabinet over een herverdeling van de financiële lasten zoals de President van de Verenigde Staten dat voorstaat?*

36. *Wat is de opvatting van de bewindslieden aangaande een permanente zetel voor Duitsland en Japan in de Veiligheidsraad?*

Voorts spitsten deze leden de zojuist gestelde vragen nog toe indien het zou gaan om de afweging een militaire bijdrage te leveren. Zij merkten op dat tijdens een behandeling van de Prioriteitennota in de Tweede Kamer een aantal elementen van politieke besluitvorming is geformuleerd – ook wel criteria genoemd – die een rol speelt bij de afweging om een militaire bijdrage te leveren bij crisisbeheersingsoperaties. Zij vroegen:

37. *Ziet de minister de criteria als zuiver politieke criteria?*

38. *Kan de minister een rangorde in deze criteria aanbrengen?*

39. *Kan de adviserende rol van betrokken militaire organen in een vroegtijdig stadium worden versterkt?*

Tenslotte vroegen de aan het woord zijnde leden naar aanleiding van deze paragraaf:

40. *Welk sociaal- en financieel vangnet bestaat er voor een militair, die tijdens een missie in het kader van een crisisbeheersingsoperatie blijvend invalide raakt?*

41. *Is de minister bereid, indien Nederlandse levensverzekeringsmaatschappijen, bij een reeds afgesloten contract, in geval van overlijden van*

een actief dienend militair door «krijgsverrichtingen» geen uitkering doen, hiervoor compenserende maatregelen te treffen?

De leden van de fractie van **GroenLinks** merkten op dat vredesoperaties volgens de secretaris-generaal van de VN gediend zouden zijn met z.g. «standby-forces».

Zij vroegen daarop:

42. Wat is er «standby» aan dergelijke legereenheden wanneer op ieder moment landen afzonderlijk kunnen besluiten wel of niet mee te doen?

43. Kan de minister uitleggen wat Nederlandse militairen (en militairen in het algemeen) hebben bijgedragen aan «het helpen beëindigen» van de gewelddadigheden in ex-Joegoslavië?

Naar de mening van deze leden waren de Nederlandse militairen daar niet voor «ingehuurd».

De leden van de **CDA**-fractie stelden een vraag over de laatste paragraaf van dit hoofdstuk naar aanleiding van de volgende waarneming.

Bij het bezoek van de Surinaamse delegatie onlangs is er tijdens het overleg met vertegenwoordigers van de beide vaste Kamercommissies voor Defensie verzocht om ondersteuning bij controle van de visvangst in de Surinaamse wateren.

44. Is dit onderwerp op enigerlei wijze ook bij het ministerie beland?

De krijgsmacht

In algemene zin werden enkele vragen gesteld met betrekking tot de werkgelegenheid. De leden van de **CDA**-fractie vroegen:

45. Kan er iets gezegd worden over de resultaten van het vinden van vervangende mogelijkheden bij de uitval van militaire objecten in het kader van de Prioriteitennota?

46. Is er bijvoorbeeld v.w.b. de gemeente Kerkrade een ultieme poging gedaan vervangende werkgelegenheid te vinden bij het verlies van arbeidsplaatsen bij de Directie Dienstplichtzaken?

En de leden van de **VVD**-fractie stelden de vraag:

47. Is de minister bereid om conform de brief van de staatssecretaris nr. PPB1053/93028127 d.d. 4 oktober 1993 de krijgsmachtdelen ook onderzoek te laten doen naar vervangende werkgelegenheid in andere regio's dan Zuid-Limburg? Wanneer zijn de eerste resultaten te verwachten?

De aan het woord zijnde leden gingen ook in op noodzakelijk geachte investeringen.

Voor een moderne krijgsmacht is op langere termijn een investeringsquote van 28–30% gewenst om de kwaliteit van de krijgsmacht te verzekeren. De I-quote in 1994 bedraagt 21%.

In 1998 slechts 27% (antwoord op vraag 97; vragen TK). Gezien de voortdurende aanslagen op het defensiebudget zal dit percentage, bij ongewijzigd beleid, nooit worden gehaald.

De krijgsmacht wordt dus kwalitatief uitgehoud.

48. In hoeverre acht de minister dit beleid nog geloofwaardig? Gaf de minister zijn Prioriteitennota niet het predikaat kwaliteit voor kwantiteit?

Door leden van verscheidene fracties werd ingegaan op de vorming en toerusting van het Nederlands-Duits legerkorps en de diverse brigades (p. 22-24). De leden van de **D66**-fractie stelden dat de situatie in Yoegoslavië, maar ook elders in de wereld waar nationalistische krachten oproepen tot conflicten, niet alleen vrij lange tijd, maar ook op grotere schaal inzet zal vragen van militaire eenheden. Aan de orde komt dan zowel het aflossen, als de mogelijke permanente inzet van grotere formaties dan tot nu toe. Dit laatste zal ook zeker aan de orde komen als de Europese Unie actiever gaat optreden op het Europese continent. Zij vroegen:

49. Is de Koninklijke Landmacht met haar drie brigades van ongelijke snit wel toegesneden op een dergelijke ontwikkeling? Met andere woorden, ligt het niet meer voor de hand om in het kader van een langduriger inzet te kunnen beschikken over drie brigades die in vredetijd op identieke wijze zijn geformuleerd?

De leden van de **VVD**-fractie vroegen terzake van het Nederlands-Duits legerkorps:

50. Is naast inzet als Main Defense Force ook andere inzet voorzien (VN-operaties, enz.)?

51. Op welke wijze is bij daadwerkelijke inzet (van delen) van het korps zeker gesteld dat een en ander geschiedt volgens de Nederlandse parlementaire praktijk? Indien Duitsland zijn goedkeuring onthoudt, wat zijn hiervan de politieke en militair-operationele consequenties?

Zij maakten ten aanzien van de luchtmobiele brigade enige opmerkingen.

Er is een planning opgezet met betrekking tot de werving van personeel, aankoop van uitrusting en materieel, enz. Deze beslaat een periode van negen jaren, opdat in 2000 het proces is voltooid en samen met België, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland de NAVO luchtmobiele divisie is te vormen. Zij vroegen daarop:

52. Kan de planning onderscheiden in bovenstaande aspecten worden uiteengezet, onderscheiden in jaren?

53. Kan de feitelijke situatie daarmee worden vergeleken en kunnen afwijkingen worden weergegeven?

54. Kan worden aangegeven welke als de oorzaken worden gezien van afwijkingen?

55. Welke gevolgen hebben de vertragingen voor het totale proces in relatie tot afspraken die ter zake met de NAVO-partners zijn gemaakt?

De leden van de **CDA**-fractie stelden eveneens vragen en maakten opmerkingen.

56. Ligt de vorming van de luchtmobiele brigade op schema (personeel en materieel)? Zo nee, wat zijn daarvan de oorzaken?

Waardering is er voor de wijze waarop en de motivatie waarmee het uitgezonden Bataljon (+) zijn taak heeft opgepakt.

Al bij de begroting 1993 hadden de leden van de CDA-fractie gestipuleerd de handhaving van de vijfde mobiele brigade belangrijk te achten, ook na 1998. Deze mening heeft deze fractie nog steeds.

57. Hoe is de stand van zaken?

Het handhaven van een zesde mobiele brigade wordt door de NATO niet noodzakelijk geacht. Op het diep mobilisabel maken daarvan zal deze fractie niet aandringen.

Wel waren deze leden van oordeel dat niet alle hoogwaardig, overtollig materieel afgestoten zou moeten worden.

Een deel van de YPR's en de Leopards II zou «in de mottenballen» moeten worden gelegd.

De aan het woord zijnde leden stelden vervolgens een reeks vragen per krijgsmachtonderdeel, te beginnen bij de Koninklijke Marine.

Gesteld wordt dat de vredestaken van de mijnnevgers van de Dokkumklasse waar mogelijk worden overgenomen door drie mijnnevgers van de Alkmaar-klasse.

58. Hoe moet «waar mogelijk» worden geïnterpreteerd?

59. Van welke noodzakelijke, adequate sterkte wordt in relatie tot de Prioriteitennota uitgegaan v.w.b. de mijnnevgers en is zulks haalbaar?

60. Kan geconstateerd worden dat de personele reducties in algemene zin zonder gedwongen ontslagen kunnen plaatsvinden?

61. Hoe verloopt het overleg met de centrales van Overheidspersoneel in de Bijzondere Commissie Burgerpersoneel Koninklijke Marine en in de Bijzondere Commissie Militaire Zeemacht?

62. Kan gesteld worden dat de Koninklijke Marine qua doelstellingen van de Prioriteitennota op schema liggen (personeel en materieel)? Zo ja, is dat dan niet ten gevolge van een aantal kunstgrepen? Zo nee, wat is/zijn daarvan de oorza(a)k(en)?

63. Deze leden vroegen zich af of de Koninklijke Landmacht, gezien de financiële ombuigingen, vroegere bezuinigingen én de kosten verbonden aan vredesoperaties niet een onevenredig deel van de financiële lasten moet dragen, waardoor problemen kunnen ontstaan tijdens de herstructureringsoperatie.

64. Is de regering in staat en bereid er zorg voor te dragen dat de krijgsmacht en met name ook de KL kan beschikken over een reëel meerjarenperspectief?

Aanpassingen van jaar tot jaar kunnen niet bevorderlijk zijn voor een evenwichtige opbouw.

De minister van Defensie heeft meermalen gezegd dat verdere bezuinigingen uit den boze zijn. Zo de regering die mening deelt, lijkt het goed dat zulks ook doorklinkt naar de toekomst.

65. Is als «paardemiddel» wel eens overwogen financiële herschikkingen tussen de krijgsmachtdelen toe te passen?

Niet dat dit door de aan het woord zijnde leden zonder meer wordt gepropageerd. Als echter ombuigingen e.d. niet tot staan kunnen worden gebracht, is aan een dergelijke maatregel wellicht niet te ontkomen.

Gesteld wordt dat verlaging van het budget bij de Koninklijke Luchtmacht heeft geleid tot vertraging van betalingen voor o.a. lucht-
luchtgeleide wapens, projecten met betrekking tot de «midlife update»
van de F16 en het project ter verbetering van de Hawk, Hawk Pip III.

66. Hoe moet dat verstaan worden?

Welke consequenties zijn daaraan verbonden in relatie tot de oorspronkelijke planning (Prioriteitennota)?

67. Is er al iets naders te melden over de huisvestingsmogelijkheden voor het militaire personeel op de vliegbasis De Peel?

68. Welke uitbreiding van civiele taken voor de Koninklijke Marechaussee wordt bedoeld?

De deelneming aan crisisbeheersingsoperaties neemt volgens de regering toe.

69. Welke voorbeelden heeft de regering daarbij voor ogen?

De leden van de fractie van **GroenLinks** sneden in dit hoofdstuk een semantisch probleem aan.

70. Is «diep mobilisabel» erg mobilisabel of weinig mobilisabel? En wat is het verschil? En waarom wordt het Nederlands toch altijd zo verkracht in dit soort teksten?

Personeelsbeleid

Naar aanleiding van dit hoofdstuk stelden de leden van de fractie van het **CDA** een vijftal vragen.

71. Kan nader omschreven worden op welke wijze personeel wordt geworven? Hoe en door welke instantie(s) geschiedt dat bij het Voortgezet Onderwijs?

In het verleden heeft de «sprekerspool» daarbij een belangrijke rol vervuld.

72. Is de regering niet van mening dat dit thans ook nog het geval zou kunnen zijn?

Eventuele bezuinigingen in deze worden vermoedelijk elders in de organisatie weer te niet gedaan.

73. Wanneer denkt de regering voldoende inzicht te hebben omtrent de vulling van het mobiele bestand in de nieuwe situatie? Kan deze kwestie in 1994 worden afgerond?

74. Wat zijn de belangrijkste oorzaken voor het moeizame verloop van de instroom van etnische minderheden en welke maatregelen worden overwogen?

75. Kan gezegd worden dat het arbeidsvoorwaardenoverleg aan zijn doel beantwoordt, tot tevredenheid van beide partijen? Hoe zijn in het algemeen de contacten met de belangenverenigingen? Is er regelmatig overleg?

De leden van de **D66**-fractie hadden een reeks opmerkingen en stelden over een aantal aspecten in dit hoofdstuk vragen, gegroepeerd per aspect.

Werving

De afschaffing van de dienstplicht is mede afhankelijk gesteld van de realisatie van een beroepsleger, bestaande uit beroepspersoneel onbepaalde tijd (BOT-ers) en beroepspersoneel bepaalde tijd (BBT-ers). Met de werving van de eerste categorie heeft de krijgsmacht ruime ervaring. Met de werving van de BBT-ers (nog) niet. Een extra handicap is, dat werkervaring in de krijgsmacht vaak geen of weinig waarde heeft op de arbeidsmarkt. Om toch wervingskracht te hebben, hebben o.a. de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht (MRK) en de Koninklijke Nederlandse Vereniging Ons Leger geadviseerd dit personeel in de gelegenheid te stellen tijdens of anders aansluitend aan hun diensttijd een civiel erkend diploma te laten halen. De eerste stap daartoe zou kunnen bestaan uit het certificeren van die delen van de militaire opleidingen die overeenkomen met delen van civiele opleidingen, zodat alleen een aanvullend traject (door middel van contractonderwijs bij civiele instellingen nodig is om met het gewenste diploma de diensttijd) af te sluiten.

76. Is, hoewel de opgerichte (en nog uit te breiden) educatieve centra nuttig werk met betrekking tot het aanvullende traject kunnen doen, – m.n. in het afstandsonderwijs –, de vrees gerechtvaardigd, dat dit als wervingsfactor te gering van betekenis zal zijn?

Naar de mening van de leden van de fractie van **D66** zou bij de werving meer de nadruk moeten leggen op studiemogelijkheden tijdens de diensttijd. Daarbij is er uiteraard van uitgegaan, dat de militair slechts een deel van zijn diensttijd in het buitenland zal verblijven en in de overige tijd een diploma kan halen.

77. Hoe groot is de investering in deze wervingsfactor en wat zijn de resultaten tot nu toe?

Deze vraag werd ingegeven door de vrees dat op dit punt pas extra geld en inspanning in de werving zal worden gestoken als blijkt dat deze stagneert. Naar de mening van deze leden zou men dan te laat zijn, zou er een langdurige achterstand opgelopen zijn en werd daarmee het imago van de krijgsmacht niet gediend. Wellicht moet er ook onder commandanten, die niet zo gewend zijn om studerende soldaten te hebben, een mentaliteitsverandering plaatsvinden.

Afvloeiing personeel

Afvloeiing van overtollig BOT-personeel is onvermijdelijk en de wijze waarop dit gebeurt, zal in belangrijke mate bijdragen tot het imago van de geherstructureerde krijgsmacht. Zoals de leden van deze fractie reeds eerder constateerden, ondervindt werkervaring in de landmacht niet dezelfde waardering als in de civiele maatschappij en de militair zal dus in financieel opzicht een paar stappen terug moeten doen totdat zijn opgebouwde pensioen straks op 65-jarige leeftijd wordt uitbetaald. In landen die al langer een beroepsleger hebben, is die salariskloof aanzienlijk kleiner gemaakt doordat de ex-militair met directe ingang geen ouderdomspensioen, maar een (mogelijk wat lager) militair pensioen krijgt. De mogelijkheid om dan te solliciteren naar een civiele functie in overeenstemming met opleiding en ervaring en een wat lager salaris is dan veel aantrekkelijker. In totaal zal hij er dan nog wel wat op achteruitgaan, maar al te grote verschillen en grote frustraties kunnen zo worden voorkomen.

78. Zijn de bewindslieden bereid deze mogelijkheid voor de Nederlandse krijgsmacht ook financieel te onderzoeken?

79. *Wordt afvloeiende militairen ook de mogelijkheid geboden het militaire pensioen af te kopen, bijvoorbeeld om zich in te kopen in een bestaande zaak of er zelf een te beginnen? En zo ja, wat gaat dat kosten?*

Personeelszorg

80. *Kan inzicht worden gegeven in de zorg voor het «thuisfront» van uitgezonden land- en luchtmachtpersoneel? (De situatie bij de marine is bekend; daar valt overigens veel van te leren).*

De huidige missies kweken, een wellicht nieuw soort, veteranen.

81. *Hoe speelt defensie daarop in?*

Vrouwen in de krijgsmacht

Het project korte contracten voor vrouwen (KCV), ingesteld om meer vrouwen voor de krijgsmacht te werven, loopt af en wordt niet verlengd, omdat, zo hadden de leden van de fractie van **D66** begrepen, het aangaan van korte contracten te duur zou zijn. Althans in relatie tot wat voor een dienstplichtige wordt uitgegeven. Maar nu de dienstplicht verdwijnt, moeten BBT-ers worden geworven.

82. *BBT-ers zijn toch net zo duur als KCV-ers?*

83. *Welke (extra) inspanningen verricht defensie nog om vrouwen voor de krijgsmacht te werven na het beëindigen van KCV?*

Vanaf 1996 zal de dienstplicht op basis van vrijwilligheid worden vervuld.

84. *Zijn de bewindslieden bereid dan ook vrouwen op vrijwillige basis op dienstplichtfuncties te plaatsen? En zo ja, (een ander antwoord konden de aan het woord zijnde leden zich nauwelijks voorstellen omdat veel KCV-ers nu ook op dienstplichtfuncties zitten) delen de bewindslieden de mening, dat dit voor vrouwen na beëindiging van de KCV nu al op basis van vrijwilligheid mogelijk zou (moeten) kunnen zijn?*

Het was deze leden bekend dat met betrekking tot deeltijdarbeid bij Defensie het devies is: flexibel hanteren.

85. *Waarom gebeurt dit niet in het geval van zwangere leraressen in de krijgsmacht terwijl dezelfde vrouwen, als ze zwangerschapsverlof aanvragen wettelijk wel voor deeltijd in aanmerking komen?*

Er gaan, nu het zo moeilijk blijkt te zijn voldoende vrouwen voor de krijgsmacht te werven, stemmen op die zeggen dat Defensie het voorkeurscriterium «gelijke geschiktheid» zou moeten vervangen door voldoende goed scorend voor de functie.

86. *Hoe staat de Minister daar tegenover?*

Fysieke opleidbaarheid is een steeds terugkerend onderwerp in de discussies voor (meer) vrouwen in de krijgsmacht.

Over het algemeen komen vrouwen niet boven VFO 3. Het bleef de leden van deze fractie fascineren, dat vrouwen zelden in groep 2 kunnen komen.

87. *Zijn de VFO-eisen wetenschappelijk onderbouwd, en zo ja, kan hierin wat meer inzicht worden gegeven?*

88. *Is het mogelijk om vrouwen met een academische opleiding (op zgn. ROAG-functies) langer dan tot hun 30e jaar in dienst te houden en voor hen een module militaire opleiding te ontwikkelen die gelijk te stellen is met de KMA?*

89. *Indien al in die richting wordt gedacht, wanneer kan dit worden gerealiseerd?*

Dienstplichtigen

Naar verluidt, wordt het steeds moeilijker om vrijwilligers voor Yoegoslavië te krijgen.

90. *Hoe lang kan Nederland nog aan de VN-vraag blijven voldoen?*

Niet de taakstelling van de eenheden in Yoegoslavië is veranderd, maar de omstandigheden waaronder ze werken.

91. *Kan dat aanleiding zijn om een verzoek van een dienstplichtige om naar Nederland terug te mogen keren, te honoreren?*

Materieelbeleid

De tekst op p. 41 van de memorie van toelichting gaf de leden van de fractie van **GroenLinks** aanleiding tot het stellen van twee vragen.

92. *Zou de minister opheldering kunnen geven over «een zekere tendens tot renationalisatie»? Wat zijn daarvan de politieke, militaire en economische achtergronden?*

De NAVO is géén internationale organisatie, maar een multilaterale.

93. *Waarom wil zij zich inzetten om internationaal handelsbeperkingen af te schaffen voor defensiematerieel? Wie heeft er voordeel en wie heeft er nadeel van een open markt op dit gebied? Waarom niet streven naar zo gelijk mogelijk blokkades op handel in oorlogswaar?*

Ruimtelijke ordening, milieu en onderzoek

De leden van de **CDA**-fractie vroegen:

94. *Mag aangenomen worden dat er binnen afzienbare tijd zekerheid bestaat aangaande de oefenterreinen van de luchtmobiele brigade voor de toekomst?*

95. *Wat zijn de vooruitzichten met betrekking tot de overige oefenterreinen?*

96. *Bieden «de resultaten» van de herziening structuurschema militaire oefenterreinen voldoende soelaas?*

De leden van de **D66**-fractie gingen nog in op dierproeven.

Onder staatssecretaris Van Houwelingen zijn al pogingen gedaan om internationaal aandacht te vragen voor het terugdringen van dierproeven voor defensiedoeleinden. Aan de voorzitter van Panel 8 is destijds het dringende verzoek gedaan bij de Research Study Groups te streven naar vermindering en vervanging van dierproeven, in het kader van uitwisseling van informatie en onderzoeksresultaten van dierproeven binnen de NAVO.

97. *Zijn er al concrete resultaten van deze initiatieven aan te wijzen?*

Nog steeds worden dierproeven voor Defensie niet geregistreerd conform de criteria van de Veterinaire Hoofdinspectie.

Zo zijn gegevens over het ongerief voor deze proefdieren niet opgenomen in de tabel «Dierproeven bij Defensie» in de registratie over 1992.

98. *Zijn de bewindslieden bereid hierin verandering aan te brengen? Zo ja, welke?*

Volgens de registratie van het proefdiergebruik over 1991 werden 2089 proefdieren gebruikt voor defensiedoeleinden.

In de onlangs verschenen registratie over 1992 werden over datzelfde jaar 2473 proefdieren voor dat doel geregistreerd. (Vgl. Zo Doende 1991 en 1992, jaaroverzicht van de Sectie Dierproeven van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid)

99. *Hoe valt dit verschil in opgave te verklaren?*

100. *Hoe betrouwbaar zijn de gegevens van de registratie?*

101. *Is het opgegeven aantal over 1992 (2102 dieren) wel juist?*

Sinds de oprichting van het Platform Alternatieven voor Dierproeven heeft Defensie een jaarlijkse bijdrage geleverd in de vorm van het beschikbaar stellen van 1 ROAG, hoewel aanvankelijk in 1987 2 ROAGs ter beschikking waren gesteld.

Met de op handen zijnde afschaffing van de dienstplicht verdwijnt het fenomeen ROAG.

102. *Is de Minister van plan het wegvallen van deze mogelijkheid te compenseren en zo ja, hoe en in welke orde van grootte?*

Financiën

De leden van de fractie van **GroenLinks** stelden nog een vraag over dit hoofdstuk.

103. *Zijn, wat betreft de financiering van «vredesoperaties», de schattingen van de kosten voor de komende jaren niet erg aan de lage kant?*

Het is natuurlijk erg coulant dat «het kabinet» 50 miljoen bijdraagt (waar haalt het 't vandaan?), maar het blijft natuurlijk gewoon belastinggeld, dat ergens anders niet besteed kan worden.

104. *Wat betekent in dit verband «verlaging van het ontwikkelingsplafond»? Ontwikkeling waarvan?*

Tenslotte stelden de aan het woord zijnde leden enkele algemene vragen buiten de memorie van toelichting om.

105. *Hoe is door de minister gereageerd op de brandbrief van de Nederlandse Officieren Vereniging van 6 december 1993, waarin kritiek wordt geuit op uitzending van de eerste luchtmobiele brigade, zonder lucht, naar Bosnië-Herzegowina? Op grond waarvan meent de minister nog steeds dat de risico's aanvaardbaar zijn?*

De NOV vindt de bewapening in ieder geval ontoereikend.

106. Welk «vredesdoel» is gediend met de aankoop en het gebruik van RVP's? De Israëlische vliegtuigjes zijn wel wat duur, meldde staatssecretaris Frinking (NRC d.d. 4 februari 1994). Hangt de keuze alleen af van de compensatieorders voor DAF?

107. Hoe is het in «vredes»-naam mogelijk dat het Ministerie van Economische Zaken een exportvergunning kan afgeven om installaties van Eurometaal voor de produktie van granaten naar Turkije over te brengen?

Diepgaand onderzoek van Nederlandse zijde of een «expliciete verklaring» van de Turkse regering om die granaten niet tegen Koerden te gebruiken zei deze leden nu echt niets. Het is wel bekend dat de Turkse regering «alles» inzet tegen de Koerdische bevolkingsgroep; uitgezonderd de granaten die zij nu in eigen land kan fabriceren. Ongeloofwaardig en schandelijk achtten de aan het woord zijnde leden dit. Gelukkig maar dat Turkije Navo-lid is, dan gelden blijkbaar regels voor «een aanvaardbare eindbestemming» niet langer.

De voorzitter van de commissie,
Van Graafeiland

De griffier van de commissie,
Baljé